

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan kannanotto

VALTIONYHTIÖIDEN JA VALTION OSAKKUUSYHTIÖIDEN HALLITUSJÄSENEHDOKKAIDEN NIMEÄMINEN

Omistajapolitiikkaa koskeva valtioneuvoston periaatepäätös korostaa yhtiökokouspäätöksentekoa keskeisenä valtion omistajavallan käytön muotona. Samalla painotetaan, että omistajaohjauksen kannalta keskeinen päätöksentekoeelin on yhtiön hallitus. Näin ollen yhtiön hallituksen jäsenten valinta on myös valtion omistajaohjauksessa keskeinen tehtävä.

Nykyinen käytäntö on ollut se, että valtio on systemaattisesti pyrkinyt etsimään ammattitaitoisia hallitusjäsen ehdokkaita ("hallitusjäsenpooli") ja keskustellut epävirallisesti ennen yhtiökokouksia muiden keskeisten omistajien kanssa yhtiökokoukselle tehtävistä ehdotuksista hallitusten kokoonpanoiksi.

Nyt keskeisten omistajien rooli hallitusjäsen ehdokkaiden valinnassa uhkaa olennaisesti heikentyä pörssiyhtiöissä, kun syksyllä 2003 valmistunut pörssin uusi corporate governance –suositus, ns. HEX-ohje ("Suositus listayhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmistä"), tulee noudatettavaksi 1.7.2004 alkaen. Useimmat pörssiyhtiöt pyrkivät toimimaan tämän suosituksen mukaisesti jo tämän kevään yhtiökokouksissa.

HEX-ohje on otettu osaksi pörssin listautumissääntöjä, joten sen tosiasiallinen velvoittavuus on huomattavasti aiempaa TT:n ja Keskuskauppakamarin corporate governance –ohjetta suurempi. Ohje tulee siten noudatettavaksi pörssinoteeratuissa valtionyhtiöissä ja valtion osakkuusyhtiöissä, ja sen noudattaminen on yhtiöiden hallitusten vastuulla.

Valtio pitää lähtökohtana, että HEX-ohjetta noudatetaan vähimmäisstandardina kaikissa pörssinoteeratuissa valtionyhtiöissä ja valtion osakkuusyhtiöissä. Yhden yksittäisen kysymyksen osalta valtio pitää kuitenkin suotavana sellaisten menettelytapojen kehittämistä, jotka ottavat HEX-ohjetta paremmin huomioon Suomessa tyypillisen omistusrakenteen sekä sen, että yhtiön hallituksen valinta on keskeinen omistajavallan käyttöön perustuva päätös. Hallituksen tulee nauttia omistajien luottamusta ja merkittävien omistajien tulee osallistua myös hallituksen jäsen ehdokkaiden nimeämiseen eikä vain yhtiökokouspäätöksentekoon.

Tämän varmistamiseksi tulee luoda yhtenäinen ja avoin menettelytapa, jolla varmistetaan kuitenkin omistajien mahdollisuus myötävaikuttaa yhtiön hallituksen ja sen jäsenten toiminnan arviointiin ja jäsen ehdokkaiden nimeämiseen.

HEX-ohjeen suosituksessa 13. edellytetään, että jäsen ehdokkaat ilmoitetaan yhtiökokouksutuksessa, jos ehdotus on joko hallituksen nimitysvaliokunnan tekemä tai jos ehdokasta kannattavat osakkeenomistajat, joilla on vähintään 10 % yhtiön osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Valtion omistuksen suuruus huomioon ottaen tämä tarkoittaa, että valtion nimeämät ehdokkaat on aina ilmoitettava yhtiökokouksutuksessa.

HEX-ohjeen mukaisena pääsääntönä on, että yhtiön hallituksen nimitysvaliokunta valmistelisi hallituksen valintaa. Tällainen "hallitus täydentää itse itsensä" –malli on omaksuttu angloamerikkalaisista käytännöistä, joissa sen soveltamiskohteena ovat omistukseltaan hajautuneet yhtiöt. Esimerkiksi Ruotsissa on yleisesti todettu, että hallituksen valintaa ei tule jättää hallituksen itsensä valmisteltavaksi, jos yhtiössä on keskittynyt omistus ja kasvolliset omistajat. Tällaisissa yhtiöissä hallituksen arvioiminen ja jäsen ehdokkaiden nimeäminen on keskeinen kysymys sekä omis-

tajanvallan käytön että myös isojen omistajien vastuun kannalta: omistajien on valvottava hallitusta ja varmistettava, että se toimii nimenomaan omistajien yhteisessä intressissä.

Omistajapoliittinen selvitysmies Matti Vuoria on raportissaan tuonut selvästi esille sekä suositukseen liittyvät ongelmat että valtio-omistajan tarpeen osallistua aktiivisesti hallitusten valintaa koskevaan valmisteluun ja hallitusjäsen ehdokkaiden nimeämiseen (jakso 2.4.):

"Suosituksen seurauksena pörssi-yhtiöiden hallitusten valintamenettelyn läpinäkyvyys tulee paranemaan olennaisesti nykyisestä. Hallitusten valinnan valmistelu siirtyy nykyistä selvemmin yhtiöiden puutteissa tapahtuvaksi. Suosituksessa on omaksuttu se lähtökohta, että hallituksen valiokunnat muodostetaan yhtiöiden hallituksen jäsenistä. Yhtiöiden nimitysvaliokunnan keskeinen tehtävä on valmistella hallituksen jäsenistä yhtiökokoukselle tehtäviä ehdotuksia. Ei ole itsestään selvää, että hallituksen sisäinen valmistelu on paras ratkaisu yhtiöissä, joilla on kasvolliset ja aktiiviset suuromistajat, sillä hallituksen tulee aina nauttia nimenomaan omistajien luottamusta. Hallituksen kokoonpanon uudistamisen ja jäsenten vaihtamisen suhteen valiokunnan kokoonpano voi siksi osoittautua ongelmalliseksi. Tämän vuoksi on tärkeitä, että valtion omistajaohjauksesta vastaava yksikkö huolehtii siitä, että yhtiössä, jossa valtiolla on merkittävä omistajaintressi valtion edustajia samoin kuin muita merkittäviä omistajatahoja kuullaan nimityskomiteoissa valmisteltaessa ehdotuksia hallituksen kokoonpanosta ja valmisteltaessa ehdotuksia hallituksen yksittäisistä jäsenistä."

Koska hallitus valitaan nimenomaan omistajien luottamuksen perusteella ja koska hallitus toimii osakkeenomistajien intressissä, myös hallituksen valintaan liittyvä valmistelu tulee pitää omistajien käsissä.

Valtio-omistaja katsoo, että omistajien vaikutusmahdollisuudet tulee aina varmistaa tehokkaalla ja avoimella tavalla. Yksi mahdollinen menettelytapa on se, että yhtiökokoukset päättävät hallitusten valinnan valmistelusta. Tällöin lähtökohtana tulisi olla, että valmisteluun osallistuvat keskeisten omistajien edustajat sekä hallituksen puheenjohtaja. Hallituksen puheenjohtajan mukana olo on tärkeää sen vuoksi, että hänen vastuullaan on sekä hallituksen työskentelytapojen kehittäminen että hallituksen ja sen jäsenten arviointien toteuttaminen. Siinä tapauksessa, että omistajien edustajat harkitsevat puheenjohtajan asemaa, ei puheenjohtaja voi olla valmistelussa mukana.

Edellä todettuun viitaten kauppa- ja teollisuusministeriö esittää talouspoliittisen ministerivaliokunnan hyväksyttäväksi, että omistajan vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi omistajaohjausta hoitava ministeriö voi tehdä julkisesti noteerattujen valtionyhtiöiden ja valtion osakkuusyhtiöiden yhtiökokouksille esitykset, joiden mukaan:

1. Yhtiökokous päättää asettaa nimitysvaliokunnan valmistelevaan hallituksen jäseniä ja hallituspalkkioita koskevat ehdotukset seuraavalle yhtiökokoukselle.
2. Nimitysvaliokuntaan valitaan yleensä muutaman suurimman osakkeenomistajan edustajat ja hallituksen puheenjohtaja asiantuntijajäsenenä. Näiden edustajien nimeämisoikeus on niillä osakkeenomistajilla, joiden osuus yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamista äänistä on suurin yhtiökokousta edeltävän joulukuun 1. päivänä.
3. Nimitysvaliokunnan koollekutsujana toimii hallituksen puheenjohtaja ja valiokunta valitsee keskuudestaan puheenjohtajan.
4. Nimitysvaliokunnan tulee antaa ehdotuksensa yhtiön hallitukselle viimeistään yhtiökokousta edeltävän helmikuun 1. päivänä.

Yhtiökokouksen valitsema nimitysvaliokunta voidaan tarvittaessa korvata muilla sellaisilla valmistelumekanismeilla, jotka takaavat riittävällä tavalla omistajien vaikutusmahdollisuudet ja varmis-

tavat sen, että osakkeenomistajat saavat ennakkotiedot keskeisiin yhtiökokouspäätöksiin liittyvistä kysymyksistä.